

Konu: **Bilim**

Yazı: **62**

Akıl ve Zekâ Hakkında

Doç. Dr. Haluk BERKMEN

Türkiye Zekâ Vakfı zekâyı şöyle tanımlıyor: "**Kavramlar ve algılar yardımıyla soyut ya da somut nesnelere arasındaki ilişkiyi kavrayabilme, soyut düşünme, muhakeme etme ve bu zihinsel işlevleri uyumlu şekilde bir amaca yönelik olarak kullanabilme yetenekleri zekâ olarak adlandırılmaktadır.**" Zekâ karmaşık bir nesnenin ayrıntılarını görebilme, zemin şekil ilişkisini ayırt edebilme, benzerlik ve farklılıkları doğru olarak algılayabilme ile ilgilidir. Zekâ düzeyini saptarken doğru sonuca ne kadar kısa sürede ulaşılabildiğini saptamak çok önemlidir.

Uzun uzun düşünüp aklını kullanarak doğru sonuca ulaşmaya **tefekkür etmek** denir. Tefekkür sözü "fikir" kökünden türer ki dilimizde **akıl-fikir** şeklinde kullanılır. Demek ki akıl ince eleyip sık dokumak ile ilgili süreden bağımsız bir zihinsel faaliyettir. Çocuklar için kullanılan '**Akıllı uslu ol**' deyimini aslında bir tekrardan ibarettir. Çünkü Arapça kökenli akıl sözünün dilimizdeki karşılığı **us** olmaktadır. Fakat bu deyim aynı zamanda "sakin ol, yaramazlık yapma, hareket ederken önce düşün, aklını kullan" şeklinde bir nasihat içerir.

Akıl kullanarak sonuca ulaşmak uzun süre gerektirdiğinden ölçülmesi kolay değildir. Zekâ kullanarak alınan kararları ölçmek ise çok daha kolaydır. Zira zekâ kendini hemen belli eder, uzun süre gerektirmez. "Leb demeden leblebiyi anlıyor" deyimini zeki insanlar için kullanılır. Bu bakımdan psikologların uyguladığı zekâ testlerinde süre çok önemlidir. Birçok insana uygulanan zekâ testlerinde belli bir sürede en çok doğru sonuca ulaşan kişinin en zeki insan olduğu kabul edilir. Okullarımızın giriş sınavlarında uygulanan testler zekâ testleridir, akıl testleri değil. Oysaki hayatta zekâ kadar akıl de gereklidir.

Günümüzün eğitim sistemi, tüm batı dünyasında, zekâ geliştirmeye yöneliktir. Amaç hızlı düşünebilmek ve hızlı karar verebilmektir. Gençlerin pek meraklı oldukları bilgisayar oyunları hızlı karar vermeyi gerektirir. Bu tarzda yetişen bir genç yetkili bir konuma geldiğinde hızlı karar vermeye devam edecektir. Uzun uzun düşünmeden aldığı bu kararların ne gibi yan etkileri olabileceği ve ne gibi zararlara yol açabileceği onun için pek de önemli değildir. Önemli olan bir an önce sonuca ulaşmak ve kâr veya çıkar elde etmektir. Kapitalist sistemin istediği budur. Yaşadığımız dönem **hızlı yaşam** çağıdır; bir bakıma fırsatçılık ve **avanta** dönemidir.

Zekâ testleri hem sol yarı beyne hem de sağ yarı beyne hitap ederler. Sol yarı beyne hitap eden soruları çabuk çözenler ayırıcı zekâyı ve analitik düşünebilme yetisine sahiptirler. Sağ yarı beyne hitap eden soruları çabuk çözenler ise sanata yönelik, sentetik ve bütüncül

düşünmeyi tercih eden kişilerdir. Size hızlı karar vermeniz gereken birkaç zekâ sorusu sorayım. Bakalım sol yarı beyniniz mi, sağ yarı beyniniz mi daha etkin?

1.

52 25 77 77 ? 451 605	451 125 154 104 54 87
-----------------------	-----------------------

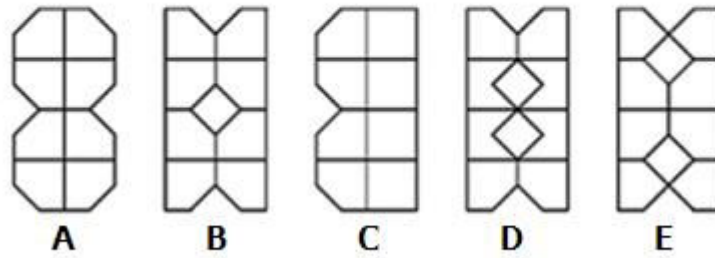
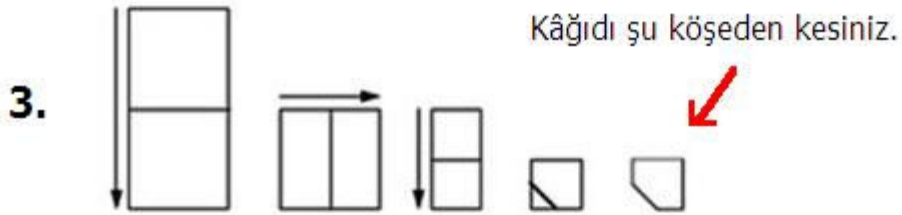
Soru işareti yerine sağdaki sayılardan hangisi gelmelidir?

2.

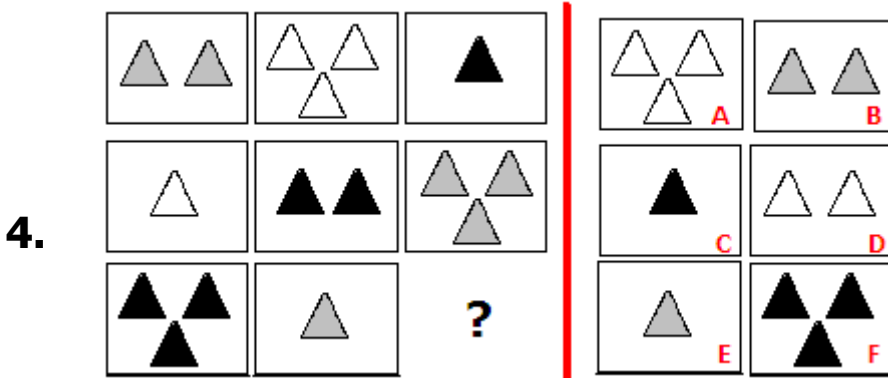
15 30 45 90 135 270 ?	405 540 160 275 305 365
-----------------------	-------------------------

Soru işareti yerine sağdaki sayılardan hangisi gelmelidir?

Dikdörtgen bir kağıdı alta gösterilen şekilde bükünüz .

Kağıt açıldığında yukardaki şekillerden hangisi oluşur?

Soru işaretinin yerine kırmızıçizginin sağındaki şekillerden hangisi gelmelidir? Kısa sürede çözebilmek çok önemlidir.

İpucu: 1 ve 3 **sağ** yarı beyne, 2 ile 4 **sol** yarı beyne hitap ederler.

Birinci soruda sayıların kendileri değil görüntüleri önemlidir. İkili gruplar halinde baktığınızda ikinci sayı birincinin ters görüntüsü veya yansımasıdır. 451'in ters görüntüsü 154 olduğundan yanıt 154'dür. İkinci soru bir matematik sorusudur ve sol yarı beyinle çözülür. Her yeni sayı kendinden iki önceki ve ardından üç önceki, sonra yine iki önceki ve sonra önceki üç sayının toplamından oluşuyor. $45 = 30 + 15$, $90 = 15 + 30 + 45$, $135 = 90 + 45$, $270 = 135 + 90 + 45$ ve $405 = 270 + 135$ olur. Yanıt **405**dir.

Üçüncü sorunun yanıtı **B**dir. Çünkü tek bir kesik tek bir delik oluşturması gerekir. Bu sonuca sol yarı beyinle ulaşılsa da istenen kâğıdın açılmış şeklini gözümüzün önünde canlandırabilmektir. Dördüncü sorunun yanıtı ise **D** şeklindedir. Üç farklı renk vardır ve karelerde 1 veya 2 veya 3 üçgen bulunuyor.

Sizin sol yarı beyinle mi, sağ yarı beyinle mi düşündüğünüzü ayırt edebilen bir **akıl sorusu** da sorayım. Altta şekillerinden üst sıradakilerden hangileri alt sıradakilerle eşleşebilir? Eşleştirmeyi ikiye ikiye oluşturun. Hemen karar vermeyin. Biraz düşünün ve aklınızı kullanın, zekânızı değil.

Eğer eşleştirmeniz **A-1, B-2 ve C-3** ise **sağ** yarı beyniniz daha etkin demektir. Çünkü şekillere bakıp karar verdiniz. Pastanın silindirik şekli ile şapkanın silindirik şekli benziyor. Makas ile çatal bıçağın duruşu benziyor. Gözlük ile dürbün şekli benzeşiyor. Bu tür eşleştirmede **görüntü**, yani bütünsel bakış önemli oluyor.

Fakat eşleştirmeniz **A-2, B-3 ve C-1** ise **sol** yarı beyniniz daha etkin demektir. Çünkü pasta çatal bıçakla yenir. Makas kesmeye, dürbün uzağı yakınlaştırmaya yarar ve gözlük ile şapka başa takılır. Bu tür bir eşleştirmede görüntüden çok ne işe yaradığı, yani **fayda** öne çıkmaktadır.